

Metsäalan tulevaisuuskuvat

Nykyrakenteiden kehittäminen ja aktiivinen muutos

Lauri Hetemäki
Metsäntutkimuslaitos

Puuhun perustuvat arvoketjut muutoksessa -seminaari, Metsäalan Tulevaisuusfoorumi,
Heureka, Vantaa, 9.11.2006

Esityksen sisältö

1. Metsäsektorin toimintaympäristön muutokset
2. Metlan tulevaisuuskuvat
3. Miten tulevaisuuskuvien toteutumiseen voidaan vaikuttaa?
4. Onko nykyrakenteiden kehitys ja aktiivinen muutos mahdollista samanaikaisesti?
5. Näkemyksiä politiikan ja eturyhmien roolista
6. Johtopäätökset

Näkemyksien tasutalla mm. seuraavat työt:

1. Metlan tulevaisuuskatsaus (kesäkuu 2006)
2. Paperiteollisuuden tulevaisuustyöryhmän raportti (ns. Sailaksen ryhmä, kesäkuu 2006)
3. *Uusi metsäkirja* (2006). 64 tutkijan puheenvuoro metsäalasta [1]
4. Metsäalan Tulevaisuusfoorumin kysely tälle osallistujajoukolle (65 vastaajaa)
5. Päättäjien Metsäakatemian kyselyt ja selvitykset

[1] Riina Jalonen, Ilkka Hanski, Timo Kuuluvainen, Eero Nikinmaa, Paavo Pelkonen, Pasi Puttonen, Kaisa Raitio & Olli Tahvonon (toim.) Uusi metsäkirja, Gaudeamus, Helsinki 2006.

Metsäsektorin toimintaympäristön muutos

- Metsäteollisuuden maailmanmarkkinat ja toimintaympäristö ovat murroksessa
- Tuotteiden kulutus, hinnat ja kannattavuus (OECD vs. muut)
- Uudet teknologiat (mm. ICT, biojalostamot) ja uudet markkinat (mm. bioenergia, kemian tuotteet, hybridimedia)
- Puunkäyttö muuttuu (Venäjä, eukasellu, tuotantorakenteen muutokset, bioenergia)
- Metsätalous sopeutuu. Toisaalta metsätalouden sisäsyntyiset rakenteelliset muutokset (kannattavuuden parantaminen)
- Metsäalan arvojen ja organisaatioiden muutokset
- **Vuosina 2005-2015 muutokset merkittävimpiä kuin 1995-2005**

Metsäsektorin muuttuva rooli yhteiskunnassa

- ▶ Metsäala monipuolistuu
- ▶ Puuntuotannon rinnalle muita kasvavia käyttömutoja
- ▶ Puuntuotannon toimintakyky ja tehokkuus riippuu sen hyväksyttävyydestä yhteiskunnassa
- ▶ Mitä paremmin eri käyttömuodot on sovitettavissa yhteen, sitä parempi puuntuotannon ja metsäteollisuuden hyväksyttävyyys koti- ja ulkomailla

Metlan tulevaisuudenkuvat

Nykyrakenteiden kehittäminen

- Nykyrakenteet koetaan hyväksi ja turvallisiksi eikä niitä yritetä aktiivisesti muuttaa, mutta niitä kehitetään.
- Rakennemuutoksiin liittyvät riskit nähdään suurempina kuin nykyrakenteisiin liittyvät.
- Toimintaympäristön muutokset aiheuttavat tarpeen kehittää ja sopeuttaa nykyistä toimintaa. Noudatetaan sitovia sopimuksia (EU-direktiivit, kansainväliset ja kotimaiset sopimukset ja velvoitteet).

Aktiivinen muutos

- Nykyrakenteisiin halutaan muutoksia. Visio: nykyisillä rakenteilla ja toimintatavoilla ei pärjätä pitkän päälle.
- Panostetaan merkittävästi uusien tuotteiden, palveluiden ja toimintamallien kehittämiseen. Ollaan myös valmiita ottamaan riskejä ja odottamaan vasta pitkällä aikavälillä tulevia tuloksia.
- Nykyisiä rakenteita pyritään aktiivisesti muuttamaan mm. T&K:lla, politiikalla, uusilla liiketoimintamalleilla ja metsien eri käyttömuotojen painoarvoa muuttamalla.
- Vanhan ja uuden kehittämisen yhteensovittaminen on iso haaste.

Millä keinoin kohti tulevaisuutta?

- ▶ Metlan katsauksessa pohdittu useita ja osin hyvin yksityiskohtaisiakin keinoja (luku 4). Tässä niitä ei käydä läpi.
- ▶ Kummatkin tulevaisuuskuvat ja mahdolliset äkilliset muutokset edellyttävät seuraavia yleisiä toimia:
 - T&K ja koulutus strategiseksi painopisteeksi läpi metsäalan
 - Lisätoimia metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamiseen
 - Ylisektoriaalinen politiikkaa (metsä, energia, ympäristö, jne.)
 - Panostus elinvoimaisiin ja monipuolisiin metsävaroihin. Ilman näitä metsiin liittyvää hyvinvointia ei voida lisätä. Keino varautua myös tuleviin ympäristömuutoksiin (vakuutusargumentti).

Nykyisen kehittäminen ja aktiivinen uudistuminen: Onko mahdollista samanaikaisesti?

- ▶ Joseph Schumpeter ja kapitalismin **luova tuho**
- ▶ JS tulkintaan soveltaen: luovan tuhon tehtävänä olisi ylläpitää metsäsektorin elinvoimaisuutta
- ▶ Heikkojen tuotantopaikkojen häviäminen parantaa mestäalan elinkelpoisuutta ja tuottavuutta. Edellytys uudistumiselle.
- ▶ Voittajat ja häviäjät eivät ole välttämättä samoja. Yhteiskunnan (politiikan) tehtävä huolehtia tasapainosta ja tulonjakokysymyksistä.
 - Arvio: JS tulkinta relevantti, mutta ei koko totuus
 - Joissakin tapauksissa luova tuho voi olla tarpeen, toisissa ei välttämätön

Esimerkki NK ja AM yhteensovittamisesta: Biojalostamo

- ▶ Biojalostamo tervetullut esimerkki metsäteollisuuden kyvystä samanaikaisesti uudistua ja kehittää nykyrakennetta
- ▶ Biojalostamo parantaa joidenkin jo olemassa olevien tuotantolaitosten (yritysten) kannattavuutta
- ▶ Biojalostamo mahdollistaa kokonaan uuden tuotannon syntymisen ja edesauttaa alan elinvoimaisuutta myös pitkällä aikavälillä
- ▶ Pätee myös metsätalouden kannattavuuteen. Vaikka biojalostamoiden puustamaksukyky esim. energiatuotteiden osalta ei ole välttämättä yhtä hyvä kuin "nykytuotteiden", kehitys ylläpitää myös nykytuotteiden tuotantoa. Ilman uutta, vanhakin saattaisi olla mennyttä!

Miten metsäpolitiikalla edistetään
yhteensovittamista ja uudistumista?

MMM (2006) ”Metsäsektorin tulevaisuuskatsaus -
Metsäneuvoston linjaukset metsäsektorin painopisteiksi ja
tavoitteiksi”

- Retoriikan tasolla painottaa *aktiivisen muutoksen* tulevaisuuskuvaa
- Toimintatavoitteiden ja resurssien kohdentamisen perusteella painottaa *nykyrakenteiden kehittäminen* tulevaisuuskuvaa

Miksi uudistava politiikka on vaikeaa?

Mihin politiikalla itse asiassa vastataan?

1. Etujärjestöjen, ministeriöiden ja metsäalan organisaatioiden tämän päivän tarpeisiin (vallitseva tasapaino ja saavutetut edut)
2. Yhteiskunnan metsien käytön haasteisiin ja muutoksiin tulevan 10-20 vuoden aikana
 - ▶ 1:stä on helpompi painottaa
 - ▶ 2. edellyttää voimakasta tahtoa, rohkeutta ja vaativaa työtä politiikan tekijöiltä ja eturyhmiltä → asenteiden ja toimintatapojen muutosta

Haaste:

Miten sovittaa yhteen eturyhmien näkemykset sekä uudistumiseen pyrkivä ja koko yhteiskunnan näkökulman huomioon ottava politiikka?

Metsäpolitiikalla on vastuu ensi sijassa politiikan rahoittajalle eli yhteiskunnalle, siksi..

Tavoite:

Yhteiskunnan metsien käytöstä saatavan hyödyn maksimoiminen

Tehtävä:

Löytää yhteiskunnan näkökulmasta paras tasapaino metsien eri käyttömuotojen välille

Keinot:

- Olosuhteiden luominen edellämaituille. Suunnittelu, koordinointi, hallinto, neuvonta, säädökset ja lait
- Tuet T&K:lle, julkishyödykkeille sekä uusien markkinoiden ja tuotteiden käyntiin saattamiseksi

Eturyhmien rooli

- ▶ Metsäpolitiikan suunnittelu metsäneuvostossa eturyhmien ja eri ministeriöiden välisen tasapainon hakemista (21 tahoa edustettuna)
- ▶ Jos toimintaympäristön kehitys edellyttää muutoksia nykyiseen politiikkaan ryhmien "saavutetut edut" voivat muuttua → pyrkimys status quo säilyttämiseen
- ▶ Eturyhmät voisivat nykyistä enemmän esittää uusia ratkaisuja ja toimintatapoja tilanteeseen, jossa tiedetään että metsien eri käyttömuotojen yhteensovittaminen on välttämätöntä ja tarvitaan uudistumista

Haaste: Miten oma ryhmäni voisi toimia niin, ettei se estä politiikan uudistumista ja samalla edistäisi jäsenkunnan ja koko yhteiskunnan pitkän aikavälin etua?

Politiikan tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota näihin*

- ▶ Puuntuotannon tukemisesta asteittainen siirtyminen metsien julkishyödykkeiden tukemiseen (metsänomistajan saaman tuen perusteet muuttuvat)
- ▶ Puuntuotannon lisäämisen sijasta panokset *puun tarjonnalle* suotuisien olosuhteiden kehittämiseen (neuvonta, informaatio, tilakoko, jne.)
- ▶ Selkeä resurssien lisäys T&K:hon ja koulutukseen
- ▶ Monipuolistuminen ja ylisektoriaalisuus. Uusia toimintatapoja ja keinoja yli hallinonalojen?
- ▶ Toimintaympäristö muuttuu → hallinto ja organisaatiot muuttuvat!

*Metla (2006); Uusi Metsäkirja (2006), Metsäalan Tulevaisuusfoorumin ja Päättäjien Metsäakatemian kyselyt

Johtopäätökset

1. Metsäsektorin kehityksen merkittävin pullonkaula tulevaisuudessa ei ole markkinat, tuet tai teknologia, vaan *asenteet* ja uusien *ajattelutapojen* omaksuminen
2. Alan vakiintuneet ajattelumallit, arvot, käyttäytymisnormit ja toimintamallit pitää muuttua, jos halutaan uudistuksia (tätä käsitystä tukevat kaikki kalvossa 3 mainitut työt!)
3. Nämä tapaavat muuttua hitaasti. Siksi asenteiden ja ajattelutapojen muutosten alettava heti.
4. Poliitikassa *ennakoitavuus* tärkeää. Jos politiikan halutaan olevan hyvin erilaista 2010-2015, muutos ilmoitettava ja asteittainen sopeutuminen käynnistettävä 2007 (esim. siirtyminen puuntuotannon tuista metsien julkishyödykkeiden, uuden toiminnan alkuun saattamisen ja T&K tukemiseen)

***"Kun muutoksen tuulet puhaltavat,
toiset rakentavat muureja
ja toiset tuulimyllyjä"***

KIITOKSIA!